

Sluttrapport for "Det gode liv"

*Teater og kulturaktiviteter for mennesker med utviklingshemning
sammen med andre. Et tverrfaglig og inkluderende prosjekt.*

Virksomhetsområde: Forebygging
Prosjektets nummer: 2009/1/0208

Søkerorganisasjon:
Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU)
Bergen Lokallag

Prosjektleder Anne-Birthe Haukeland

Prosjektet er støttet av Extrastiftelsen Helse og Rehabilitering med Extramidler

ExtraStiftelsen
Helse og Rehabilitering

Forord

For mange år siden hørte jeg kunstterapeut Kis Henriksen fra Danmark holde foredraget: "Kunsten at forme et språk". Henriksen fortalte om hvordan hun hadde deltatt i prosjekter i mange land der mennesker med utviklingshemming hadde bidratt med kunstneriske uttrykk. Ved hjelp av ulike kunstarter kunne folk med begrenset språk uttrykke flere språk. Kunsten ble deres verktøy til å uttrykke seg i flere nyanser enn det de ellers hadde mulighet til. Da jeg mange år senere fikk mulighet til å være med i prosjektet "Det gode liv". Et prosjekt som var forankret i NFU (Norsk Forbund for Utviklingshemmede) ved Bergen lokallag, gikk en drøm i oppfyllelse.

Lokallaget hadde mottatt mange signaler om at mennesker med utviklingshemming hadde behov for meningsfulle aktiviteter i fritiden. Dette har de til felles med de fleste andre mennesker. I de 20 årene som har gått etter Ansvarsreformen (1991) har det vært fokusert mest på boliger og arbeid når det gjelder mennesker med utviklingshemming. Fritid har vært et forsømt område. Evaluering etter Ansvarsreformen, da de store statlige institusjonene ble lagt ned, konkluderer med at målene om normalisering og inkludering i liten grad er nådd. Mange mennesker med utviklingshemming har dårligere nettverk enn gjennomsnittet av befolkningen, da de har lite kontakt med personer som ikke er familie eller er betalte omsorgspersoner (Tøssebro 1996, Tøssebro og Lundeby 2002). Dette ville vi i lokallaget gjøre noe med. Signalene vi fikk hadde spesielt handlet om et stort ønske om kurs i musikk og drama. Prosjektet "Det gode liv" ble etablert. I 2010 var vi så heldige at vi fikk et stort tilskudd fra "Extramidler".

Disse pengene sørget for at det ble et ukentlig kurs i musikk og drama i 1 ½ år. Det var 16 faste deltakere med utviklingshemming (i tillegg hadde noen av deltakerne noen ganger med seg gjester, slik at det var flere venner som også fikk ta del i dette). Det ble også arrangert en kulturhelg og en forestilling. Pengene fra "Extramidler" gjorde det mulig for kursdeltakerne å få holde på med noe "ordentlig", noe som de stolt kunne fortelle til andre. Det ga dem roller som handlende selvstendige personer og ikke som hjelpetrengende klienter. Det handler om livskvalitet og om drømmer som ble til virkelighet for kursdeltakere, instruktører og prosjektleder!

Tusen hjertelig takk til "Extrastiftelsen" og den alltid tålmodige Tone L. Hammerlund i NFU som gjorde dette mulig! Mange takk til Tom Skauge i NFU Bergen lokallag som skapte prosjektet og som hadde stor tro på meg! Jeg vil også takk de flotte instruktørene og ikke minst en stor takk til de nydelige kursdeltakerne som lærte meg at det umulige kan bli mulig!

Anne-Birthe Haukeland

Prosjektleder/styremedlem NFU Bergen lokallag

Sammendrag

Bakgrunn og mål for prosjektet "Det gode liv"

Tilbudene for mennesker med utviklingshemming var mangelfulle når det gjaldt drama og øvrige kulturaktiviteter. Hovedmålet med prosjektet var at deltakerne skulle få tilbud om kurs i musikk og drama. Kurset "Det gode liv" skulle gi deltakerne økt grad av livskvalitet. For å si noe om dette, hadde jeg evalueringssamtaler med deltakerne underveis. Jeg evaluerte prosjektet ved å se på Solum (1993) sine kriterier for livskvalitet, som er sosial deltakelse, mestring, verdsetting og frigjøring. Et annet mål var at kurset skulle være åpnet for alle, det vil si at det var et inkluderende prosjekt.

Ut fra dette kom jeg frem til at kurset hadde ført til at deltakerne hadde fått økt grad av livskvalitet. Evalueringen var også nyttig i forhold til videre arbeid med dette.

Resultat:

Prosjektet "Det gode liv" var et kurs i musikk og drama for mennesker med utviklingshemming. I 1 ½ år hadde vi ukentlige øvinger der vi ca. annenhver gang hadde h.h.v. musikk og drama. Instruktørene var, en skuespiller og to musikkterapeuter, i tillegg var det to assistenter. Det var seksten deltakere med utviklingshemming som deltok.

Deltakerne lærte å spille ulike instrumenter, som trommer, rytmeinstrumenter og bassgitar. Dramaøvelsene var ulike eventyr og små stykker fra TV-serier som deltakerne var begeistret for. Det var hele tiden lagt vekt på at deltakerne skulle ha medbestemmelse, slik at de i stor grad fikk lov til å velge innholdet i kurset.

Kursdeltakerne opplevde at de holdt på med noe "ordentlig", det vil si verdsatte aktiviteter. "Det gode liv", ble verdsatt av dem selv og av andre.

Det var tydelig at det var viktig for deltakerne å ha medbestemmelse.

Deltakerne opplevde også i stor grad at de mestret og at det ga dem lyst til å prøve nye utfordringer, som å spille på flere instrumenter og å gå på andre kurs. Kompetansen hadde betydning for hvordan de oppfattet seg selv.

Den sosiale deltakelsen var også betydningsfull. Alle ble kjent med flere mennesker. De deltok på musikk- og dramakurset "Det gode liv" fordi de var interesserte og engasjerte deltakere. De fremsto som aktører og ikke som hjelpetrengende klienter, selv om dette tilbudet var tilrettelagt for dem.

I løpet av den korte tiden klarte vi ikke å etablere et fast samarbeid med Bergen kulturskole og Bergen kommune. Vi har fortsatt samarbeid med "Pinocchio musikk og drama". Det har blitt nye kurs, men i mindre omfang og uten forestillinger.

Innholdsfortegnelse

1.0 Bakgrunn for prosjektet/ Målsetting.....	4
2.0 Prosjektgjennomføring/ metode.....	5
3.0 Resultater og resultatvurdering.....	6
4.0 Oppsummering / konklusjon	6
5.0 Litteratur	7

1.0 Bakgrunn for prosjektet/ Målsetting

Fritid er svært viktig for oss alle, og vi ser frem til gode opplevelser når vi har fri. Når det gjelder fritidstilbud for mennesker med utviklingshemming i Bergen, finnes det noen kommunale, segregerte tilbud, spesielt når det gjelder idrett. Når det gjelder andre aktiviteter, som for eksempel drama, var det verken segregerte eller integrerte tilbud på det tidspunkt dramaprojektet "Det gode liv" startet opp. Bergen kommune hadde tidligere forsøkt å starte dramakurs i en av bydelene. Kurset ble den gang avlyst på grunn av at det var for få påmeldte. Fritidsaktiviteter kan i tillegg til å være sosiale møtesteder og arenaer for mestringsopplevelser, også være et sted der man kan være seg selv uten at aktivitetene oppleves som trening på ulike ferdigheter. Nettopp gjennom kulturelle aktiviteter kan det være rom for "å være seg selv" (Saur, 2008). På den måten blir økt kompetanse en bonus. De gode personlige relasjonene er grunnleggende viktig når det gjelder å oppleve en god livskvalitet. Begrepet livskvalitet kan være komplisert og er til dels omstridt. I følge Taylor og Bogdan (1990) spør vi sjelden om livskvaliteten til mennesker som ikke har særskilte behov eller har vanskeligheter på andre måter. Da kommer ofte livskvalitetsspørsmålet inn i etterkant som refleksjon. Det blir ikke brukt i forkant som et planleggingsgrunnlag for tilrettelegging. Prosjektet "Det gode liv" ønsket nettopp å tilrettelegge med tanke på deltakernes muligheter til å oppnå økt kompetanse og dermed økt livskvalitet, ved hjelp av kompetente instruktører som visste at man gjennom musikk og drama kan oppnå fellesskap og kontakt uten ord. Det vil si sosialt samspill som skaper mening for hver enkelt deltaker.

Prosjektet "Det gode liv" er lokalisert i Bergen og forankret i NFU Bergen lokallag. Prosjektet er et dramakurs for mennesker med utviklingshemming. Prosjektets målgruppe er barn, unge og voksne med utviklingshemming, som vil spille musikk og drama, sammen med andre. NFU søkte om og fikk midler fra en "Extrastiftelsen" til å starte kurs i drama og musikk. Jeg fungerte som prosjektleder i prosjektet. Sammen med to musikkterapeuter, en skuespiller og en assistent kunne vi i februar 2010 invitere til dramakurs for mennesker med utviklingshemming. Prosjektet "Det gode liv" var født og responsen ble overveldende. Påmeldingene strømmet på. Dramakurset startet med 16 påmeldte deltakere med utviklingshemming, det var dobbelt så mange på venteliste. Kurset holdt til i Bergen Kulturskole sine lokaler i Bergen sentrum. Annenhver uke var det henholdsvis musikk og drama. Kurset ble avsluttet med en forestilling i Vestlandske teatersenter sine lokaler i Bergen sentrum. Deltakerne spilte ulike roller og instrumenter som var tilpasset hver enkelt.

I tillegg arrangerte vi en kulturhelg sammen med NFU Hordaland fylkeslag. En helg i oktober samlet vi 150 mennesker fra hele Hordaland til en kulturopplevelse med rikholdig innhold.

Fremdriften i prosjektet ble noe forsinket, derfor hadde vi midler igjen ved utgangen av 2010. Vi søkte Extrastiftelsen om å få ta i bruk et sluttår for å kunne få fullført våre planer. Vinteren og våren 2011 samarbeidet vi med "Pinocchio musikk og drama" i Bergen. Det ble nye kurskvelder med musikk og drama, denne gangen var musikken og dramaundervisningen vevd inn i hverandre.

Spørsmål om inkludering og segregering meldte seg underveis. Det var mange hensyn å ta. Hovedmålet var å gi mennesker med utviklingshemming et tilbud om et dramakurs som var tilrettelagt for dem. Det var også et mål at de skulle få kompetanse i musikk og drama. På sikt var målet at deltakerne skulle inkluderes sammen med andre. Det langsiktige målet var at kursene skulle være for alle.

2.0 Prosjektgjennomføring/ metode

I prosjektet "Det gode liv" var et av målene at deltakerne skulle få kompetanse, men hva som skulle læres var ikke klart definert på forhånd. Det var en forutsetning at deltakerne skulle ha medbestemmelse. Veien ble til underveis, det måtte evalueres og tilpasses. Det var også slik med forestillingen som ble skrevet og omskrevet mange ganger før den kunne vises på scenen. Generalprøven ble også forskjellig fra premieren.

På musikkveldene spilte deltagerne ulike instrumenter og sang. Det var lagt opp til gode mestringsopplevelser og medbestemmelse for deltakerne. Kulturskolen har rikelig med instrumenter: slagverk, bassgitar, trommer og rytmeinstrumenter. Deltakerne kunne prøve instrumenter som de ikke hadde spilt før. De valgte også hvilke sanger de vil synge, og de som ville fikk synge for de andre i mikrofon. Instruktørene var ansatt i Bergen kulturskole. Den første kurskvelden ble deltakerne spurt om hva de likte å gjøre, hva de kunne fra før og hva de hadde lyst til å lære. Dette ble notert ned og instruktørene tok hensyn til det i videre planlegging.

Dramakveldene var ledet av skuespiller Helga Golten Thue. Deltakerne fikk øve seg i drama og ble bevisste på hvordan en kan bruke kroppsspråk, mimikk og stemme. De begynte med "bli kjent leker", slik at de skulle lære seg hverandres navn og lignende. De har fått velge hva de skulle spille, for eksempel innslag fra "Mot i brystet", "Karl & co". De har vært med på å fremføre små stykker for hverandre. Det har hele tiden blitt lagt vekt på at det var frivillig, de fleste har villet være med på det. Et par ganger har det vært én som ikke har villet være med på alt og da har det vært helt i orden at vedkommende har vært "publikum". Deltakerne ble også utfordret til å lære nye ting. Rett før jul begynte øvingen av stykket "Landet som glemte å leve" (skrevet av Helga Golten Thue). Der er noen av deltakerne skrevet inn i stykket slik at de spiller seg selv når det gjelder "hva som er det gode liv" for dem. For eksempel den unge damen som liker å spille slagverk, hun som liker å synge, han som vil fortelle, han som vil gjøgle/spille skuespill og jentene som liker å danse. Instruktørene har hatt en fantastisk evne til å se den enkelte og det har vært stor aktivitet og kreativitet hos deltakerne. I vår ble kurset avsluttet med forestillingen "Landet som glemte å leve".

Vi har også samarbeidet med Eldbjørg Wedaa og Mikkel Plum i "Pinocchio musikk og drama". Der har det vært øvinger med mye musikk og instrumenter, i tillegg til sang og dans. Det var også øvelse av dramastykker.

3.0 Resultater og resultatvurdering

Jeg har hatt evalueringssamtaler med alle deltakerne. De har hatt gode mestringsopplevelser. Alle har lært noe nytt. En av kursdeltakerne sa først at det var mye som var vanskelig og at han pleide å holde seg unna det som han ikke kunne. Da vi også snakket om dette etter at kurset var ferdig, sa han at ingenting var vanskelig og at han nå ville prøve nye kurs. Han ville prøve alle slags kurs. Dette er oppsiktsvekkende positivt, da mange mennesker med utviklingshemming er skeptiske til å lære noe nytt. De vil ofte holde på med det som de er vant til, slik som de fleste av oss.

Dramakurset har også ført til at de ble kjent med flere. To av deltakerne jobbet på samme sted, de hadde ikke snakket med hverandre før. De ble venner. Noen "fant" også igjen venner de hadde hatt tidligere og som de av ulike grunner hadde mistet kontakten med.

Å spille skuespill og drama gir også en verdsatt rolle. Dette kunne de fortelle til andre og de var stolte av det. En av deltakerne kunne fortelle at "de" (hun sa de voksne og med det mener hun lederne) på jobben var overrasket over hvor mye de fikk til på kurset. En annen sa at "de på jobben" var misunnelige. Å få holde på med noe "ordentlig" er av betydning for selvfølelsen. Drama og musikk er aktiviteter som passer veldig godt fordi det ikke er noe "fasitsvar", det finnes så mange uttrykk. Det er rom for å være seg selv uten at man skal presses inn i en form. Man kan leke seg frem til varierte måter å uttrykke seg på. Instruktører og deltakere møtes i en likeverdighet, der en er sammen om et prosjekt. Det er det man gjør og skaper som er i fokus. Diagnoser og begrensinger er ikke et tema. Kursdeltakerne er like viktige som instruktørene. Deltakerne hadde medbestemmelse, de var aktører, ikke passive mottakere.

Da lokalene lå sentralt i Bergen, kunne de fleste ta bussen på egenhånd. Noen ble fulgt av støttekontakter eller foreldre.

Det har ikke blitt noe videre samarbeid med Bergen kulturskole og Bergen kommune. Det ble for kort tid. En ny søknad hos "Extramidler" ble avslått for 2011. "Det gode liv" har fortsatt samarbeid med "Pinocchio musikk og drama".

4.0 Oppsummering / konklusjon

På mange måter er prosjektet "Det gode liv" en suksesshistorie, fordi alt klaffet! Tid, sted, instruktører og deltakere var en perfekt sammensetning. Deltakerne fikk økt sin livskvalitet, og det gjorde alle som var involverte i prosjektet.

Erfaringene er gode og evalueringen gir gode muligheter for fremtidige kurs. Hovedutfordringen for å få gjennomført tilsvarende kurstilbud i fremtiden er

finansieringen. For at dette skal være et lavterskelltilbud, er man avhengig av at man finner ekstern finansiering til gjennomføringen.

5.0 Litteratur

Saur, E. (2008). *Kulturarena med mulighet for dialog? Grotta- En fritidsklubb for mennesker med utviklingshemming. "Målet e vel at vi ska ha det arti, trur æ"*. Doktoravhandling ved NTNU.

Solum, E. (1993). *Normalisering. Grunnlag og mål for omsorg*. Oslo: ad Notam Gyldendal A/S.

Taylor, S. og Bogdan, R. (1990). Quality of Life and the Individual's Perspective. I: R.L. Schalock (red.), *Quality of Life. Perspectives and Issues* (s.27-41). Washington: American Association on Mental Retardation.

Tøssebro, J. & Lundeby, H. (2002). *Statlig reform og kommunal hverdag: Utviklingshemmedes levekår 10 år etter reformen*. Trondheim: NTNU, Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap. Tøssebro, J. (1996). *En bedre hverdag? Utviklingshemmedes levekår etter HVPU-reformen*. Oslo: Kommuneforlaget.